

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 (มาตรา 11 และมาตรา 12) ได้ระบุว่า งบการเงินต้องได้รับการตรวจสอบและแสดงความเห็นโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการสอบบัญชี คือ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นต่องบการเงิน ว่าบัญชีที่จัดทำขึ้นสามารถแสดงผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน หรือการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง และตามมาตรฐานการบัญชี และผู้สอบบัญชีจะต้องให้ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลว่า งบการเงินโดยรวมไม่ได้แสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลสุดท้ายที่ได้คือ ผู้สอบบัญชีจะต้องให้ความเห็นเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของงบการเงิน โดยมีผู้ใช้งบการเงินเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี

ผู้ใช้ประโยชน์จากงบการเงิน ได้แก่ ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ พนักงาน หน่วยงานของรัฐบาล ผู้ลงทุน สถาบันการเงินและบุคคลอื่นๆ โดยผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นบุคคลหลักที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจจะให้ความสนใจว่าธุรกิจจะสามารถจ่ายเงินปันผลได้หรือไม่ สถาบันการเงินให้ความสนใจเกี่ยวกับความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยและเงินต้นของธุรกิจ และผู้ถือหุ้นพิจารณาถึงความสามารถในการหากำไรของธุรกิจ เพื่อตัดสินใจซื้อขายหุ้นในธุรกิจนั้นๆ (พยอม สิงห์เสนห์, 2544 : 1-4)

จากกรณีของบริษัทสอบบัญชี Arthur Andersen ที่ผู้สอบบัญชีของบริษัทรับรองบุคคลและรายงานทางการเงินของ Enron ทั้งๆ ที่ระแคะระคายความไม่ชอบมาพากลทางการเงิน อีกทั้งผู้บริหารระดับสูงส่งทำลายเอกสารและ e-mail เกี่ยวกับ Enron หลายรายการ ทั้งๆ ที่คณะกรรมการสิทธิหลักทรัพย์และปริวรรต (Securities and Exchange Commission) กำลังเข้าไปไต่สวน Arthur Andersen เกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชี Enron ซึ่งส่งผลให้ Arthur Andersen ถูกฟ้องและต้องปิดตัวไป (รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์, 2543) นอกจากนี้คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี(ก.บช.) ได้มีมติเพิกถอนผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยจำนวน 4 ราย เนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่รักษามรรยาทของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตามที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ.2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ.2505 ซึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชี และรับงานสอบบัญชีเกินความรู้

ดังนั้นในการตรวจสอบและแสดงความเห็นต่องบการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีและประกาศสภาวิชาชีพบัญชี โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์ ซึ่งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะต้องรักษามรรยาททั้งต่อลูกค้าโดยไม่มีการเปิดเผยความลับของกิจการที่ตนได้รู้มาในหน้าที่จากการสอบบัญชีและมรรยาทต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยผู้สอบบัญชีจะต้องไม่ต้องแย่งงานสอบบัญชีจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอื่น รวมไปถึงมรรยาททั่วไป เช่น ไม่กระทำการใดๆอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งสภาวิชาชีพ และความรู้ความสามารถของผู้สอบบัญชี ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการยอมรับของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี

คุณภาพการสอบบัญชีของงบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบและรายงานการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีจะให้ประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ประการ และประการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงก่อน คือ *คุณภาพงานสอบบัญชี* นั่นเอง โดยคุณภาพของงานสอบบัญชี คือ ความน่าจะเป็นร่วมระหว่าง (1) การที่ผู้สอบบัญชีตรวจพบข้อผิดพลาดในงบการเงิน (2) การที่ผู้สอบบัญชีจะรายงานข้อผิดพลาดดังกล่าว โดยความน่าจะเป็นดังกล่าวนี้ เป็นความน่าจะเป็นที่ประเมินโดยผู้ใช้งบการเงิน ทั้งนี้ความน่าจะเป็นของการที่ผู้สอบบัญชีจะตรวจพบข้อผิดพลาดในงบการเงินจะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สอบบัญชี แผนการสอบบัญชี หรือขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบ เป็นต้น (สมชาย สุภัทรกุล, 2542) ซึ่งจากงานวิจัยหลายๆ ชิ้นที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีของแต่ละงานแตกต่างกันออกไปนั้น ต่างก็พบว่าสาเหตุที่สำคัญที่สุด คือ พฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง (*Behaviors that Reduced Audit Quality* หรือที่เรียกย่อๆ ว่า *RAQ*) ของผู้สอบบัญชี

พฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง หมายถึง การที่ผู้สอบบัญชีไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสอบอย่างเหมาะสม (Malone and Roberts, 1996) ดังนั้นผู้สอบบัญชีหรือสำนักงานสอบบัญชีควรต้องมีการลดพฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลงเพื่อเพิ่มคุณภาพงานสอบบัญชี งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาถึงปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง ลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าว ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่จะศึกษาถึงกับลักษณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มุ่งทำการศึกษาถึง

1. ลักษณะของพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพของงานสอบบัญชีลดลงภายใต้สภาพแวดล้อมของการสอบบัญชีในประเทศไทยว่ามีแบบใดบ้าง แตกต่างจากที่พบในงานวิจัยในอดีตหรือไม่
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่จะศึกษาถึงกับการเกิดพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงานสอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรมเหล่านั้นรวมถึงผลกระทบจากปัจจัยดังกล่าวต่อการเกิดพฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลงซึ่งจะพิจารณาจากทั้งมุมมองของผู้ช่วยผู้สอบบัญชี (Assistant Auditor) และผู้จัดการงานสอบบัญชี (Audit Manager) โดยในการศึกษานี้จะทำการศึกษาเฉพาะผู้ช่วยผู้สอบบัญชีและผู้จัดการงานสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีที่มีผู้สอบบัญชีซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

“ผู้สอบบัญชี” (Auditor) หมายถึง ผู้ตรวจสอบงานทางการเงินบัญชี ซึ่งจัดทำโดยบุคคลอื่น

“มาตรฐานการสอบบัญชี” (Audit Standards) หมายถึง มาตรฐานเพื่อให้ผู้สอบบัญชีใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงาน และเพื่อที่จะทำให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นในรายงานการสอบบัญชีที่ตนตรวจสอบได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบพฤติกรรมต่างๆ ของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลงรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ได้ศึกษากับพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง
2. ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งสำนักงานสอบบัญชีและผู้สอบบัญชี โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการควบคุมและปรับปรุงคุณภาพงานสอบบัญชีโดยการลดการเกิดพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลง
3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานตรวจสอบบัญชี หรือคุณภาพงานสอบบัญชีได้ต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การแยกวิเคราะห์ข้อมูลของบริษัท Big 4 กับบริษัทที่เป็น Non Big 4 เนื่องจากเป็นการสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพของงานสอบบัญชี ทางบริษัท Big 4 ไม่ให้มีการเปิดเผยข้อมูล ทำให้ต้องวิเคราะห์ผลในภาพรวม
2. การระบุนการสอบถามในส่วนที่ 1 :พฤติกรรมที่ทำให้คุณภาพงานสอบบัญชีลดลงโดยตัวผู้สอบบัญชี และส่วนที่ 2 : ลักษณะเฉพาะตัวของผู้สอบบัญชีและความคิดเห็น อาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง